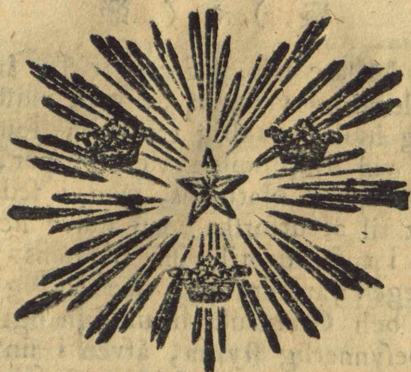
ÅMINNELSE-TAL,
ÖFVER
KONGL. VETENSKAPS-ACADEMIENS
FRAMLEDNE LEDAMOT,
ASSESSOREN i KONGL. MAJ:TS OCH RIKSENS
BERGS-COLLEGIO,

HERR EMANUEL SWEDENBORG,

PÅ
KONGL. VETENSKAPS-ACADEMIENS VÅGNAR,
HÅLLET I
STORA RIDDAREHUS-SALEN
DEN 7 OCTOBR. 1772.
AF
DESS LEDAMOT
SAMUEL SANDEL,
Bergs-Råd och Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden.

Stockholm, Tryckt hos Direct. LARS SALVIUS, 1772.

Nådige Herrar!

Mine Herrar!

Tillåten mig, at denne stunden föra Edre tankar, icke på något främmande, något tröttsamt ämne, utan til skyldig och behagelig påminnelse af en för Dygd och Lärdom namnkunnig Hedersman, hvilken, såsom ibland de äldste denne Kongl. Academiens Ledamöter, vi alle kändt, alle älskat.

Den kärlek och aktning, som en hvar af oss burit för framledne Assessoren i Kongl. Maj:ts och Rikfens Bergs-Collegio, Herr EMANUEL SWEDENBORG, försäkrar mig, at J gärna hören talas om honom. Lyckeligt, om jag kunde upfylla Eder åstundan, och rätt tolka Hans Äreminne. Men visse ansigten

åro, ſom Målare ſäja, ſvåre at tråffa: ännu mera et ſnille, ſom varit af de måſt vidſtråckte, och aldrig hvilat, aldrig tröttnat; ſom uppehållit ſig vid djupſinnige Vetenſkaper, och i flere år ranſakat Naturens, men i ſednare tiden budit til at utforſka ännu ſtörre hemligheter; ſom i anſeende til viſſa Lärdoms-grunder gått ſin egen ſårſkilta våg, men aldrig lämnat Sedolåra och Gudsfruktan ur ögnaſigte; ſom ågt en beſynnerlig ſtyrka, åfven i ſin til ſlut åldriga hydda, men ock driſtigt förſökt, huru högt tanke-kraften kunde ſpånnas; ſom under alt detta gifvit åmnen til många tankar och omdömen, olika efter hvars och ens gåfva at tånka och döma.

Ju mera lyſande Naturs förmåner och andre egenſkaper, deſto båttre ſkönjas de ſkuggor, ſom dem åtfölja.

Det år allenaſt den nygirige, ſom, når et nytt ljus framlyſer, tycker ſig finna mårkvårdigheter och underlige ting på alla ſidor, åfven uti ſkugg-verk.

En lättſinnig dåremot vånder alt på den ſvagare ſidan. Han finner hos et qvickt begrep icke annat, ån flygtighet: uti djupſinnighet, dvala: uti lårdom, griller: uti förſök, miſstag: uti förborgade tings utredande, galenſkap, och ſå vidare.

En förſtåndig åter, håller gårna til godo och förkaſtar icke en rik malm, för det at han förer med ſig något, ſom utmårker hans hemviſt: Han utforſkar Magnetens miſsvisningar, icke i afſigt at göra ſig qvitt, utan at med behörig varſamhet kunna tryggt gagna ſig af denne oförlikneliga våg-ledaren: Han värderar et ſkarpſynt öga, faſtån det ock vid något tilfälle ſkulle

ſkulle råkat oförſigtigt öpna ſig emot Solen, eller fäſta ſig vid tör långt aflågſne ting, och för den ſtunden något förvillas: Han dömer aldrig, och kan icke heller döma omildt om en man, ſå arbetſam och ſå ifrig efter kundſkap och uplysning, at vi annorſtädes, än i deſſa för högt drefne böjelſer, näppeligen finne något at klandra hos en SWEDENBORG.

Hans vackra, ehuru på ſine ſtällen inbundna Lefnads-tafla, förtjenar altſå at i ordning genomögnas.

Den vårdige och utan ſkrymtan nitiſke Biſkopen öfver Skara Stift, Doctor Jesper Swedberg, var ännu Predikant vid Kongl. Lif-Regementet til häſt, når han med ſin förſta Fru, Sara Behm, Aſſeſſorens i Kongl. Bergs-Collegio Albrecht Behms Dotter, aflade ſin andra Son, EMANUEL SWEDBERG, född i Stockholm, 1688 d. 29 Januarii (*), och kallad SWEDENBORG ifrån den tiden Han, tillika med ſina Syſkon, år 1719, upfördes til Adeligt Stånd.

Naturen och Konſten tilſkapa jordens, födſel och upfoſtran Månniſko-ſlägtets prydnader. Vi måſte likvål lämna rum för undantag af miſsfoſter. En läcker träd-frukt bibehåller ſig icke altid

(*) Efter et Aſſeſſor SWEDENBORGS eget bref, ſkrifvit på Latin och tryckt i London 1769, ſkulle Hans Födelſe-år vara 1689, men det är tryckfel; ty enligt Hans egen upgift til Riddarehuſet och Cancellie-Rådet von Stiernmans Adeliga Matrikel, ſamte andre ſäkre bevis, var Han född 1688. I anſeende til födelſe-orten åter finnes det miſstag i berörde Matrikel, at der nämnes Upſala i ſtället för Stockholm.

altid i fortplantningen, som sker af dess kärna. Sådant hårrörer merendels af den omskapnad, som et frukt-träd genom konsten undergår, och förändrar det trädets frukt-slag, men förmår icke at skilja frukt-kärnans ifrån träd-rotens art. Förfarenheten påminner oss om många dylika händelser i vårt Slägte; Dock vore det för dristigt, at efter den anledningen i allmänhet döma, huru vida dygder i en Slägt äro rotfaste eller konstlade.

Men ingen nekar, at ju det allena medförer et särdeles förtroende, så länge ingen sjelf det förverkat, at härstamma ifrån, hvad vi rätteligen kalle, en god Slägt, en sådan, hvars boningar, lika godt om de äro större eller mindre, varit i flere tider et säkert hemvist för dygd och ärbarhet: en sådan, som varit en snygg och treflig Planterings-Schola för ämnen til nyttige medborgare i alla slags näringar och Stånd: en sådan, som den, hvarifrån vår SWEDENBORG räknar sin börd: en gammal ärlig och förståndig Bergsmans Slägt vid Stora Kopparberget; uti hvilken Slägt en Bergsman Daniel Isacsson och hans Hustru Anna Bullernæsia förvarat sig en ärefull åminnelse, såsom välsignade föräldrar åt Stam-fäderne både för Schönströmske och Swedenborgske Adelige Familierne och den hederlige Swedbergske Slägten. Jag påminner mig hafva sedt et Slägt-register, i form af et så kalladt Stamträd, som visade, huru desse i hvarje ätte-led sig utbredt och införlifvat med många andra denna tiden lysande Familier och Slägter; dock som vår SWEDENBORG icke gifvit sig tid

at

at för sin del bry sig med utvidgandet af detta Stam-tråd, så går ock jag det förbi, och följer Honom.

Men med denne vågledaren får jag icke långe stadna vid barna-år och ungdoms-öfningar; ty han skyndade sig fort at blifva manlig.

En Biskop Swedbergs Son kunde icke sakna god upfostran, efter den tidens smak, uti en våg, som ledde til stadighet, eftertanka, flit och grundelig kunskap i de Lärdomsstycken, som skulle skötas. Tider och seder förändras. Jag talar om en SWEDENBORGS ungdoms tid: och hvad behöfver jag tala om den lyckeliga omsorg, som vid Hans upfostran blifvit använd? om Hans förstånd at gagna sig af en förmon, som månge icke kunna äga, månge bortslösa? om de förträffelige snille-gäfvor, som underlättade Hans håg och oförtrutenhet? om Hans tidiga mogenhet? Hvad större bevis kan dårpå gifvas, än at en Konung, som granſynt utforskade, nådigt upmuntrade, och i sin rätta tid nyttjade skickelighet: at en Konung CARL den XII:te, år 1716, utnämde Honom, som den tiden var Studerande, vid 28 års ålder, til Extra-ordinarie *Assessor* i Kongl. Bergs-Collegio, utan någon Hans ansökning eller andras anmälan, och det som ännu mera är, efter föregången tilsägelse, at få begära antingen Assessors åmbete eller Professors beställning vid Kongl. Academien i Upsala?

En uplyst och vis Regent ställer icke på det sättet fram en veklig och oförfaren ungdom til angelägna åmbeten.

Herr Swedberg var då redan kånd både in- och utrikes för vitterhet och lårdom, jåmte et vårdigt upförande. Lårda verlden råknade Honom vål icke den tiden ånnu ibland namnkunnige Auctorer; ty en af Honom år 1709 i Upsala utgifven Academisk Disputation (*) såtter man ibland vackra ungdoms, men ofta mindre säkra lårdoms prof: en tryckt samling af Latinske verser (**), som Han omkring år 1710 och den följande tiden vid åtskillige tilfällen författat, utmärkte en synnerlig qvickhet och vål anvånd ungdoms tid, så at månge vid den åldern skulle önska at kunna framte dylika bevis; dock var icke Poësien Hans hufvud-åmne och föremål; och med de Mathematiske och Physiske försök och anmärkningar, som Han under titul af Dædalus Hyperboreus stycke-vis uti 6 särskilte flockar genom trycket utgifvit (***), var först början gjord år 1716. Månne denne *Dædalus*, föreståld af en ung och ny Auctor, medförde någon betydelse, at en del af Hans öfrige arbeten skulle få egenskap af Labyrint? Men vi få icke måta Hans ungdoms styrka allena efter de snille-foster, som til denna tiden sedt dags-ljuset. Bok-

(*) Åmnet til denna Disputation var: L. Annæi Senecæ & Pub. Syri Mimi, forsan & Aliorum Selectæ Sententiæ, cum annotationibus Erasmi & græca versione Scaligeri, notis illustratæ.

(**) Denne samling af Latinske verser år tryckt uti Skara, under titul: Ludus Heliconius Sive carmina miscellanea, qvæ variis in locis cecinit Em. Swedberg.

(***) Alla 6 delarne i 4:o åro i Stockholm utgifne på Svenska språket, och den 5:te delen åfven öfversatt och tryckt på Latin.

Bok-pråſſen år icke den enda, ſom ſkall vittna om lårdom. Det vittnesbördet år icke heller altid påliteligt. En mager afhandling förer ofta et pråktigt titel-blad på Hög-Tyſka. De blifva de ſåkraſte Auctorer, ſom förut gifva ſig tid med underbyggnaden. Den ſade Herr SWEDBERG vid Upſala Academie, ej mindre, ån ſedermera i 4 år vid Univerſiteter i Ängland, Holland, Frankrike och Tyſkland.

Men vi komme at följa Honom på många och långre reſor, i ſårſkilte göromål och förråttningar och underſtundom på villſama vägar: och på det i Hans ſållſkap ingen förbehållſamhet eller otrygghet må finna rum, ſom ofta hånder, innan den ena hunnit utröna den andras ſinnelag, ſå föreſtållen Eder et lyckeligt ſammanſtåmmande af minne, begrep och urſkillnings-gåfva: *föreſtållen Eder deſſe egenſkaper, ſåſom förenade med en åtrå, aldrig tilfredsſtåld annorlunda, ån i et idkeligt ſtråfvande, at blifva en grundlård man i Philoſophie, nåſtan alla delar af Mathematique, Natural-Hiſtorien, Naturkunnigheten, Chemien, jåmvål ock Anatomien, och til ſlut i Theologien:* At förtiga fårdighet i de Orientaliſka och Europæiſka ſpråken: Föreſtållen Eder vanans kraft, ſåſom åfven verkande på förnufts bruket, ſårdeles i anſeende til ordningen at tånka, i ty våre tankar, för mycket ſyſſelſatte och nedſånkte uti abſtracte åmnen, gerna fara i ſamma våg fort, och ofta för fort, når de åro beledſagade af en eldfull inbillnings-gåfva, utan åtſkillnad af förekommande åmnen. Föreſtållen Eder derhos, et det båſta hjårtelag, bepröf-

vadt efter de Lefnads-reglor, fom jag ibland Herr SWEDENBORGS hand-fkrifter funnit på flere, ån et ftålle, af Honom til egen råttelfe upteknade: den förfta; at flitigt låfa och öfvervåga GUDs Ord: den andra; at vara nögd med GUDs Förfyn och fkickelfe: den tredje; at i akt taga anftåndighet och Samvets renhet: den fjerde; at lyda hvad befalt år, bevaka troget fitt åmbete och fina fyflor, famt åfven desfutom göra nytta i det allmånna.

Hvilken fåger, at jag upgifvit andre, ån tydelige och fannfkyldige kånnetecken af en SWEDENBORGS inre våfende? Den år på den ena eller andra fidan af fördomar intagen, och underföke nårmare, hvad jag har fagt, och hvad jag har mera at om Honom förtålja.

Vi gå nu fort at emottaga Honom vid Hans hemkomft ifrån den förfta hår förut omnåmnda utrikes refan, och finne Hans tankar vid den tiden förnåmligaft fåftade på Mathematiqven och Naturkunnigheten.

De förde och förenade Honom fnart i en förtrolig bekantfkap och någre års umgånge med vår Svenfke Archimedes, den tiden Affefforen CHRISTOPHER POLHAMMAR, federmera Commerce Rådet och Commendeuren af Kongl. Nordftierne Orden POLHEM.

Han blef igenom den bekantfkapen delaktig icke allenaft af det ftörre ljus, Han fökte, fårdeles i Mechaniquen, utan ock af det nådiga förtroende, fom Konung CARL den XII. redan fattat til Herr POLHAMMAR, och federmera

fattade

fattade til dem bågge. Derföre innehåller ockſå Aſſeſſors Fullmagten, gifven i Lund den 18. Decembr. 1716, at Konungen dervid haft affeende på SWEDBERGS goda kunſkap i Mechaniquen, och at Han likafullt borde vara Aſſeſſoren POLHAMMAR följaktig och til hjelp vid hans byggnader och andra Mechaniſke inråttningar. Denna Fullmagten, ſå vål ſom ock hvad Doctor NORDBERG infördt i Konung CARL den XII:tes Hiſtoria, om Konungens ſamtal med deſſa bågge djupſinniga och lårda Mån, uti Mechaniquen och åtſkilligt mera af Matheſi, om Calculo analytico och Algebraico, om vårt Svenſka råknings ſått, med mera, utviſar, huru Konungen anſedt deſſe ſnillen ſå beſkaffade, at de borde arbeta tilſamman med förenad ſtyrka. Konungen nyttjade jåmvål deras inſigter, ſom hos bågge, hvad Mechaniquen angår, voro förenade med en lycklig upfinnings gåfva.

Det hörer icke hit, at tala om en POLHEMS Stor-byggnader, om den bekanta Hålldammen vid Lyckeby, om et Trollhåtte Sluſsverk, om en Docke-bygnad vid Carlscrona, med mera.

Men en SWEDBERG utförde ock för ſin del et arbete af mycken betydelighet, då Han vid Fredricshalls belågringen, år 1718, ifrån Strömſtad til Idefjol, ſom ſkiljer Sverige och Norrige på ſödra ſidan, 2½ mils våg, öfver berg och dalar fortſkaffade, igenom inråttning af kaſlar, 2 Galerer, 5 ſtora Båtar och en Slup. Derigenom blef Konungen i ſtånd at fullfölja ſin föreſats, och under betåckning af Galererne och

de

de ſtora båtarne, med pråmar fôra under Fredrichshall et ſvårare Artillerie, ån igenom landtförſel kunnat ſke. Så komma vetenſkaper och deras råtta tillåmpning alleſtådes til nytta, och utråtta ofta, hvad eljes ingen dôdelig magt fôrmår åſtadkomma.

Mechaniquen fick dock icke uptaga all Hans tid. Han gaf icke allenaſt, åren 1717 och 1718, ut fortſåttningen af Dædalus Hyperboreus, utan ock, år 1718, en Inledning til Algebra, under titul af Regel-konſten: år 1719, et fôrſlag til vårt mynts och måls indelning, ſå at råkningen kan låttas och alt bråk afſkaffas: ſamma år en afhandling om Jordens och Planeternas gång och ſtånd: Likaledes en annan, om vattnens hôgd, och fôrra verldens ſtarka ebb ock flod, med bevis utur Sverige. Och at Han vid ſamma tid hade ſammanſkrifvit, eller åtminſtone gjort bôrjan med andra afhandlingar i ſårſkilte åmnen, få vi ſnart årfara, genom underråttelſer ifrån fråmmande orter.

Han hade ånnu icke tilltrådt Aſſeſſors åmbetet i Kongl. Bergs-Collegio. Han ville det icke heller gôra, fôrrån Han gått i grund af Bergsvetenſkapen i hela ſin vidd. Vi må icke ſtålla Honom i bredd med många andra, ſom drilla ſig til åmbeten, hvilkas utfôrande de aldrig fôrſtå, och, ſom vårre år, aldrig kunna låra, efter den allmånna regeln: af intet blir intet. Han hade fått et åmbete, ſom Han aldrig ſôkt. Han var då redan grundeligen underbygd i viſſa vetenſkaper, med hvilka allena Han kunnat på den åmbets-ſtolen ſkaffa mycken nytta, i viſſa Bergs-handteringens delar: Han hade lått at

at förvårfva fig de kunſkaper, ſom Honom på den ſidan fattades; ty de åmnen Han til den tiden måſt vårdat, Mathematique och Naturkunnighet, åro Bergs vetenſkapens grundpelare. Men han kunde icke åtnöjas med Theorie utan practique. Det gjorde för Honom icke heller tilfylleſt, at öfva ſig uti et Chemiſkt Laboratorium och at taga kunſkap om Svenſka bergverken med deras grufve byggnader och arbets proceſſer. Derföre anſtålde Han, år 1721, andra gången en utrikes reſa och beſåg åtſkilliga främmande Bergverk, ſårdeles de Sachſiſke och Hartſiſke. Jag må icke nåmna Berg-verk allena, ty Honom undföll icke något, ſom förtjenar reſandes upmärkſamhet.

Under ſitt viſtande uti Brunsvikiſke landet, förvårfvade Han ſig den ſynnerliga ynneſt hos Hertig Ludvig Rudolph, at Hertigen höll Honom under Hans viſtande i de orterna reſan fri, och vid afſkeds tagandet förårde Honom ſin Medaille af guld, jåmte et Silfverſtycke.

Han riktade fig på denna reſan med nya kunſkaper, och vetenſkaperne med nya arbeten.

1:o. *Prodromus principiorum rerum naturalium, ſive novorum tentaminum Chemiam & Phyſicam experimentalem geometrice explicandi.* 2:o. *Nova obſervata & inventa circa ferrum & ignem, præcipue naturam ignis elementarem, una cum nova camini inventione.* 3:o. *Methodus nova inveniendi longitudines locorum, terra marique, ope Lunæ.* 4:o. *Modus conſtruendi receptacula navalia, vulgo* Dockebyggnader. 5:o, *Nova conſtructio aggeris aqvatici.*

6:o.

6:o. *Modus mechanice explorandi virtutes navigiorum*; alla tryckte uti Amſterdam år 1721, och andra gången uplagde år 1727. 7:o. *Miſcellanea obſervata circa res naturales & præſertim mineralia, ignem & montium ſtrata*, 3 Delar, tryckte uti Leipſig, och den fjerde i Hamburg, 1722.

Hvilken mera, om icke en VON LINNÉ, gör ſå beſked för en utrikes reſa, ſom icke lång tid påſtod? Ty efter 1½ års förlopp, fägnade Han, år 1722, fäderneslandet med ſin återkomſt.

Han delade de följande åren ſin arbets-tid imellan Kongl. Bergs-Collegium, Bergſlagerne och ſin Bok-kammare, til deſs Han, år 1733, hunnit fullborda ſina ſtora *Opera Philoſophica & mineralia*. Då reſte Han på et års tid åter utrikes, at befordra verket til tryck, ſom ſkedde uti Dresden och Leipſig, 1734, under det Han gjorde en ſärſkild reſa at beſe Öſterrikiſke Berg-verken.

Detta ſiſta verk, beſtående af 3 ſärſkilde Tomer in Folio: den förſta; *Principia rerum naturalium, ſive novorum tentaminum, Phænomena mundi elementaris Philoſophice explicandi*: den andra; *Regnum ſubterraneum ſive minerale de ferro*: och den tredje; *Regnum ſubterraneum ſive minerale de cupro & orichalco*, alla grundeligen författade och genom Koppar-ſtycken förklarade, kunde icke annat, än gifva utländningar ännu ſtörre tankar, än de redan förut fattat, om en Svenſk SWEDENBORG.

Con-

Consistorium Academicum, så väl som ock Vetenskaps-Societeten i Upsala, gjorde sig en heder deraf, at de dessförinnan lärdt känna sin vårda Landsman och lagt å daga prof, huru högt, de Honom värderade, i ty det förra eller Consistorium Academicum, år 1724, gifvit Honom anledning at, som orden lydde, til nytta för ungdomen, och til prydnad för Academien, söka den efter Professoren Nils Celsius då ledige Mathematum superiorum Professionen, hvilket anbud Han likväl med all tacknämlighet sig undanbad; och den sednare åter eller Vetenskaps-Societeten hade, år 1729, valdt Honom ibland dess Ledamöter.

Men främmande dröjde icke heller, at för Honom betyga deras aktning.

Petersburgske Vetenskaps-Academien begärte, medelst Kallelse-Bref af den 17 Decemb. 1734, at få räkna Honom ibland sina Correspondenter.

En Christian Wolff och flere lärde utländningar upsökte Honom igenom bref, at inhämta Hans tankar i ämnen, som förekommo dem brydsame at utreda.

De, som sysselsatte sig at ifrån Leipziger Bokpråss utgifva *Acta Eruditorum*, och deruti uptaga innehållet och fälla oväldigt omdöme öfver lärdas arbeten, funno i Hans verk et rikt och prydeligt ämne för sina afhandlingar.

Detta verk har icke ens genom tiden förlorat sitt värde: Auctorerne til de kostbara *Descriptions des arts & metiers*, som i Frankrike nu för

förtiden utgifvas, hafva ansedt den delen af Hans arbeten, som gått in i deras ändamål, så väl utförd, at de öfversatt och ibland deras utvalda samlingar oafkortad intagit hela den andra delen af Hans Opera Philosophica & mineralia, om jern och stålberedningen, med mera.

Denne Kongl. Academie, når den inråttades, kunde altså icke heller långe dröja, utan tillågnade sig ibland sine första Ledamöter en Man, som i lårda Sållskaper så upfylde sin plats.

Jag har hittils nåmndt allenast någon del af Herr SWEDENBORGS arbeten: dock, de öfrige gå i en annan våg. Derföre stadne vi litet vid de förra.

De åro ojåfaktige bevis, huru Hans vettgirighet bredt sig ut på alla sidor, och at Han hålst fåstat sig vid de åmnen, *som icke kunna* utredas utan mogen insigt och eftertanka. Ingen skyller Honom, at Han velat prunka med lånta fjådrar, eller, som ofta hånder, såtta en annan ordning och fårg på andras arbeten, och dem under sitt namn upgifva; ty vi blifve allestådes varse, at Han icke förtrodt sig til andras, utan följt sina egna tankar, och ofta gjort anmårkningar och tillåmpningar, som vi icke finne hos någon Auctor för Hans tid: ej heller kan någon skylla Honom, at Han, likmåtigt de mångkunnigas vanliga öde, stadnat vid utanverken, ty Han har öfvat all sin styrka deruti, at utgrunda det allrainnersta och at binda tilhopa lånkarna i hela verlds-kedjan, samt efter en viss ordning leda altsammans ifrån sitt

första

första ursprung: ej heller må någon skylla Honom för hvad understundom händt andre Mathematici och Naturkunnige, at de sökt och nyttjat det ljus de under sökandet funnit, at dermed för sig, äfven ock för andra bortgöma, och, om det stått i deras magt, utsläcka det största ljuset, ty Han hämtade af sina ständiga betracktelser öfver skapelse verket, altid nya anledningar at lära känna och prisa Naturens HErre.

Men vi föreställe oss, at vi äro begrepne i utransakande af et stort konstverk. Vi hafve icke varit med vid dess byggnad: ej heller haft åtkomst til alla drifffjädrarne, utan skola af verkningarne, dem vi icke ens fullkomligen känne, döma om sammansättningen. Hvad är at göra? En hvar tager an vissa egna grunder, som synas Honom vara de sannolikaste, och söker at derefter steg för steg leda sig fram. *Så hafva uti den Speculativa Philosophien* våra största lärda gjordt. Lyckelige de, som uti höga ämnens uplysande varit minst obegripelige. Fastän de icke altid med den största sinnes styrka och djupa insigter förmått *bryta sig igenom*, eller *kunnat såja sig* frie från irrgångar, så hafva de likväl ofta öpnat oss nya vägar för våra förnufts öfningar, eller, om icke mera, så har den ena tankan *gifvit* anledning til en annan, och omsider til säkrare kunskaper.

Guld-makare, icke sådane, som varit olärde Kol-blåsare, hafva äfven genom sina trägna försök, gjordt många oskattbara uptägter i Chemien, änskönt de icke hittat på konsten at göra guld.

Jag torde icke misstaga, mig, om jag tror, at vår SWEDENBORG, alt ifrån den tiden, Han började at bygga sina tankar på egen grund, hyst en hemlig eld, at uplösa de måst fördolda ting, och at Han redan i den tiden utsedt vägen, at komma til sitt ändamål: åtminstone gifvas anledningar dertil vid jämnförande af hans äldre och sednare, ehuru öfver olika ämnen författade skrifter.

Han begrundade den stora verlds-bygnaden, så i allmenhet, som i anseende til de delar deraf, *hvilka vi hafva utvåg at med mera vishet undersöka.* Han såg altsammans styras i en viss ordning och efter vissa lagar. Han gaf i synnerhet acktning på de delar af denna stora sammansättningen, som kunde Mathematice utredas.

Han föreställte sig i anledning deraf, at den *Allvisa Skaparen inrättat altsammans,* til och med de förtäckta delar, uti en viss inbördes öfverensstämmelse, och den samma sökte Han, såsom Mathematicus och Natur-kunnig, at uplösa ifrån det mindre til det större, ifrån det, som *kunde skönjas med blotta ögonen,* til det, som fordrade hjelp af syn-glas: Änteligen updrog Han för sig et helt System, grundadt på en viss Mechanismus och underhulpit med slut-konsten: Et System, så alfvarsamt tilhopa satt, at det i flere afseenden kan väcka mycken eftertanka hos de lärda: Andre göra såkrast, at de blifva derifrån.

Efter detta System förklarade Han alt, hvad både igenom rön och eljest genom et sundt

ſundt förnufts bruk, kunde komma til vårt efterſträfvande.

Om vi icke antage alt, så är likvål deraf mycket godt at håmta. Men Han gick ånnu långre: Han ville förena detta Syſtem och Salighets-låran.

Dermed finne vi Honom ſyſloſatt den måſta tiden, ſedan han utgifvit ſina Opera Philoſophica & Mineralia.

Han tilbragte en ſtor del af ſin ſednare lefnads-tid utrikes; ty ſedan år 1736, gjorde Han åtta ſärſkilte reſor til fremmande orter, måſtendels til Ängland och Holland: dock beſåg Han jåmvål Frankrike och Italien, under den år 1736 anträdde reſan, ſom påſtod til år 1740. Hans förnåmſta afſigt med deſſe utrikes reſor var, at uplågga nya böcker.

Jag ſtadnar i en billig förundran, vid åtankan af Hans obeſkrifveliga arbetſamhet. Utom de månge afhandlingar, och deribland det ſtora verket, ſom jag redan nåmdt, var Han Auctor til följande ſärſkilte verk.

1:o. *Prodromus Philoſophiæ ratiocinantis de infinito, de cauſa creationis, & de Mechanismo operationis animæ & corporis*, Tryckt i Dresden 1733,

2:o. *Oeconomia regni animalis* 2 Delar, utgifne i Amſterdam, den förra 1740 och den ſednare 1741.

3:o. *Regnum animale*, 3 Delar, två tryckte i Hag 1744, och den tredje i London 1745.

4:o. *De cultu & amore Dei*, London 1745.

5:o. *Arcana cælestia*, 8 Delar, utgifne på fårſkilte tider, ifrån år 1745 til 1756.

6:o. *De ultimo judicio.*

7:o. *De cælo & inferno.*

8:o. *De eqvo albo.*

9:o *De telluribus in mundo Solari, ſeu planetis, & de telluribus in cælo aſtrifero & illorum incolis.*

10:o. *De nova Hieroſolyma*, tryckte i London 1758.

11:o. *De amore conjugali & ſcortatorio*, Amſterdam 1758.

12:o. *Sapientia Angelica de Divino amore & Sapientia.*

13:o. *Doctrina novæ Hieroſolymæ de Domino*, tryckt i Amſterdam 1763.

14:o. *Sapientia Angelica de providentia Divina*, Amſterdam 1764.

15:o. *Apocalypſis revelata*, Amſterdam 1766.

16:o. *Summaria expoſitio doctrinæ novæ eccleſiæ.*

17:o. *De commercio animæ & corporis*, Amſterdam 1769.

18:o. *Vera Chriſtiana religio*, tryckt i London 1771.

Titlar, ſom alla utmärcka höga ſaker, och ehuru olika åmnen, jämvål ock olika bevisnings-grunder, ſtödjande ſig på Anatomie, Phyſique och Philoſophie, på förklaringar öfver den Heliga

liga ſkrift, och på åberopade uppenbarelſer, leda dock alla deſſa arbeten, efter Hans afhandlings-ſätt, til betracktelſer af det Högſta Wäſendet, af ſjälen med flere oſynlige och Andelige ting, och af det andra lifvet.

Så finne vi Honom högſt upp i ſkyarna, hvilken vi nyſs förut följde i Grufvor, Hyttor och Werkſtäder: altid lika trägen, nitiſk och frucktſam på ſinne-bilder.

Sådane Hans ſednare arbeten gåfvo Honom icke tid at längre fortfara med tjenſtgjörande i Kongl. Bergs-Collegio, än til år 1747.

Han århöll det året, på begäran, Kongl. Maj:ts nådiga afſkeds-bref ifrån Aſſeſſors Ämbetet. Anſökningen derom var beledſagad med tvånne förbehåll, hvilka åfven vunno bifall: Det ena, at Han i ſin lifstid måtte få njuta halfva Aſſeſſors lönen: det andra, at Han icke vore belåten med någon förbättring på Caracter och rang: eljeſt nog begärlige ſtämplar, ſom innebåra, at Papper ſkal gå och gålla, ſåſom redbart mynt, men fabula docet.

Så litet jag ſedt in i de nu på ſtunden upräknade SWEDENBORGſke arbeten, ſå har jag likväl derigenom blifvit ſtyrckt i min redan yttrade tanka om det Syſtem, ſom Han följt: at Han, efter den antagna Mechanismen, förklarat både det ſynliga och oſynliga: dragit ſina ſlutſatſer ifrån det förra til det ſednare: föreſtält ſig, i likformighet med den verld, hvaruti vi lefve, en annan eller andelig:

lig: dervid bibehållit grader i andra lifvet, lika som hår, hvarigenom all ting stiger til förbättring och större fullkomlighet: åfven ock en slags öfverensstämmelse i böjelser, göromål, beqvåmligheter och besvår, nöjen och plågor. Intagen af desse Honom förekomne lifliga föreställningar, har Han ock, vid skrifternes ransakande, sammanbundit dem och sine Philosophiske grunder, men har uti den vågen i beskrifningen af det andeliga, icke kunnat skilja sig ifrån det begrep, som et materielt våsende oss bibringar, dock yrkat, at det måtte tagas i en andelig mening. Wål sagt; men fara vårdt, at man råkar så förtro sig til sin inbillnings-gåfva, at någon synvilla alt för lått infinner sig. Jag vet icke, om ej Biskop SVEDBERG, ehuru stor och berömlig lårare, hade någon kånning deraf. En del af Hans skrifter tyckas gifva något sådant tilkånna. Han var *åtminstone* benågen at föreställa sig vissa håndelser, såsom innebårande synnerliga betydelser. Båttre kånnetecken af en Pråstman, at vara godtrogen, ån otrogen. Men huru lått kunde icke något dylikt hånda Hans lårda Son, når något arf understödde den verkan, som utom dess vill upkomma, då man i et och samma sinnelag tager sig före, at utransaka det, som visar sig för våra sinnen, och det, som år utom deras kånnedom: åfven ock utom de för vårt förnufts ljus satte grånts or?

Jag har, kan hånda, redan för långe upehållit mig vid det, som Herr SWEDENBORG i andeliga saker skrifvit, ettersom desse icke åro åmnen för en Vetenskaps Academie.

Nog

Nog af, at Hans goda egenſkaper och förtjenſter framlyſa åfven på den ſidan, där vi hos Honom upſöke ſvagheter, oſkiljaktige ifrån menniſkor.

Jag är icke upſtigen på detta ſtället, at förtäckta miſstag och mindre begripelige läroſatſer; men jag vågar ſäja, och deruti tilförſer jag mig Edert bifall, at hvad hos andra merendels utmärker för liten inſigt och oredige tankar, gifver hos vår SWEDENBORG tilkänna en ofantelig ſamling af kunſkaper, dem Han efter ſitt Syſtem ſtädat i den ordning, at icke ens Elementerne förmått at föra Honom ur ſin koſa.

Om Hans vettgirighet gått för långt, ſå ſkönjes deraf Hans nitälſkan för egen och andras uplyſning; ty vi ſå hos Honom icke tecken til *högdragit ſinne, förmåtenhet eller uplåt* at förvilla.

Om Han icke kan antagas ibland *Kyrkolärare*, ſå förtjenar Han *likvål* at uptecknas ibland ſinnerika Sedo-lärare, och at ſjelf framſtällas, ſåſom et efterdöme uti dygd och vördnad för ſin Skapare; ty hos Honom har icke funnits något förſtäldt väſende.

När jag ſkall öppenhjertigt beteckna Hans fel, påminner jag mig en, ſom i all ſin tid arbetat, at bereda et löſnings vatten, hvilket ſkulle uplöſa alt, hvad både naturen och konſten bragt til våga, icke beſinnande, at et ſå allmänt löſnings-medel icke kunde i något ſlags käril

Kåril förvaras. Vår SWEDENBORG var icke nögd at veta mycket: Han ville veta mera, än en månniſka hår i ofullkomligheten kan bårga, ſå långe ſjälen bor i en bräcklig Kropp.

Den, ſom öfver detta felſteg förifras, kan icke anſes för opartiſk, om Han icke förſt ſläpper ut ſin harm emot dem, ſom borde veta mycket, och veta intet.

Men det blir åndå icke ſå lätt at harmſnas emot en man, tillika omgifven af ſå många andra vackra egenſkaper.

Han var en uppricktig månniſko-vån, och vid utforſkandet af andras hjärtelag, ſökte Han altid förſt utröna, hvar Han måtte finna denna dygden, ſåſom et ſåkert kånnetecken af mycket annat godt.

Han var munter och behagelig i ſällſkap, och nyttjade, ſåſom en förfriſkning vid ſina trägna arbeten, klokt folks umgånge, dår Han altid var vål emottagen och anſedd; kunde åfven finna ſig, och med ſinnerikt ſkåmt afböja en kitſlig nyfikenhet, ſom ofta ville blanda ſig i alfvarſamme ſaker.

Han var en redelig åmbets-man, ſom gaf ackt på ſina ſkyldigheter: Hvad Han, ſåſom åmbets-man förſummade, var, at Han aldrig anmålte ſig vid tjenſte-ledigheter. Om Han oförtånkt blef til et hederligit åmbete befordrad, ſå var Han ock dermed i all ſin tjenſte tid tilfreds: Når Hans andra göromål icke tillåto

Honom

Honom at använda nog tid i åmbetet, ville Han håldre blifva tjenst-fri, nöjd, at til sin död båra den Caracter, hvarföre Han tjänt i 31 år.

Han var en vårdig Ledamot af denna Kongl. Academien: Ehuru Han dessförinnan gått in på andra åmnen, så ville Han dock icke vara en onyttig Ledamot, utan ricktade Academiens Handlingar med en beskrifning, huru inlåggningar ske uti Marmor-skifvor til bord och annan Zirat.

Han bivistade, såsom Ledamot af Riddarehuset, flera Riks-möten, utan förebråelse inom sig sjelf, eller af andra.

Han hade öfverlefvat *flera* ombyten på vår Konunga Thron, och stod i alla tide-hvarfven uti en synnerlig nåd hos Öfverheten. Vett, lårdom och dygd medföra den lyckan i uplysta Regeringar.

Hvilket Folk har nu för tiden större ordsak at glädjas, ån vi?

Vår SWEDENBORG var, dock nåmner jag icke detta, såsom hörande til Hans förtjänster: Han var i all sin tid ogift, icke af kallsinnighet för könet; ty Han råknade et vackert och qvickt Fruentimers-sållskap bland de måst upmuntrande nöjen; men Hans djupsinnige arbeten kråfde en utsökt stillhet inom huset dag och natt. Derföre blef Han heldre ensam, ån ledsam.

Han egde en ovårderlig kropps hålsa, så at Han nåstan aldrig kånde någon kråmpa, utan, såsom tillika altid nögd inom sig sjelf och med

alla

alla sina omständigheter, lefde i alla affeenden et lyckeligt, i högsta grad lyckeligt Lif, til dess omsider naturen utkråfde sin rått, och Han under sin sidsta utrikes resa och sitt vistande i London, blef den 24 Decembr. förledit år rörd af slag, och derefter assomnade den 29 sidstledne Martii, i sitt 85 ålders år, rik af efterlemnade hedrande minnes mårken, mått af jordisk lefnad, glad at gå til sin förvandling.

Önskeligt, at Kongl. Academien måtte til den åldren få behålla många sina vårda och nyttiga Leda-möter!

